

AANWINSTEN VAN DE NEDERLANDSE FLORA IN 1929

DOOR

Ir. A. W. KLOOS Jr.

1. *Aspidium uliginosum* NIJMAN = *A. cristatum* × *spinulosum*. Deze bastaard, die volgens NEWMAN reeds in het herbarium van LINNAEUS onder *Polypodium cristatum* voorkomt, wordt in ASCHERSON en GRAEBNER Syn. I, 2. Auflage p. 52 (1913) als volgt beschreven: „24. Blätter einen lockeren Büschel bildend, hellgrün, schlaff, bis 8 dm lang. Stiel zerbrechlich, bräunlich gelb bis blassgrün, nebst dem Mittelstreif spärlich spreuhaarig, tief-rinnig, halb so lang bis so lang als die länglich-lanzettliche, doppelt — (dann mit fiedertheiligen Fiederchen) bis dreifach gefiederte am Grunde gleichbreite oder nur wenig verschmälerte Spreite. Fiedern jederseits bis 20, die unteren gegenständig, obere abwechselnd, alle meist kurz, seltener länger zugespitzt, an den Laubb. genähert, an den Sporenb. entfernt; die untersten auf herzförmigem Grunde dreieckig bis eiförmig, ungleichhälftig, jederseits mit 7—8 Fiederchen meist ohne Sori. Fiederchen alle genähert, abgerundet-stumpf bis spitzlich. Sori ziemlich gross, auf den Abschnitten zweireihig, mehr den Mittelnerven genähert, zuletzt oft sich fast berührend. Sporen z. T. auch die Sporangien fehlschlagend.

Bebuschte Moore, Erlenbrücher zwischen den Eltern, im nördlichen Flachlande zerstreut, selten im mittleren und südlichen Gebiete. Sporangien Juli, Aug.

Erinnert in der Fracht an *A. cristatum*, von dem es sich durch die stärkere Theilung und die Zuspitzung der unteren

ren Fiedern onderscheidet. Deze Form wurde zuerst von LASCH und MILDE als Bastard erkannt, welcher letztere sie aber trotzdem in den Sporenpl. (1865) 55 für ein Verbindungsglied zwischen *A. cristatum* und *spinulosum* und in den Filices Europ. (1867) für eine Varietät von *A. cristatum* erklärte, wogegen sie A. GRAY (Manual ed. 2. 598 (1856) zu *A. spinulosum* zog."

Voor de nederlandse flora is de plant door JOH. JANSEN ontdekt. Nadat hij haar in 1929 bij Gangelter Brück even over de duitse grens onder Gangelt levend gezien had (zij was daar door DE WEVER gevonden) herkende hij een exemplaar in mijn herbarium als zoodanig. De plant was door mij 14 Juni 1914 in een veentje langs de Waal bij Maasdam verzameld, maar werd in 1930 op deze vindplaats niet teruggevonden. Vermoedelijk is ook de vindplaats verdwenen van een oud exemplaar in het herbarium van de Ned. Bot. Ver. Noordwijkerhout 1845, dat JANSEN ook tot deze bastaard rekent. In ieder geval lijkt het zaak eens speciaal op deze plant te letten op plaatsen waar *A. cristatum* en *A. spinulosum* beide voorkomen.

2. *Ornithogalum caudatum* ART. De exemplaren gevonden door E. SCHMID 21 Juli 1925 te Wijk aan Zee en door W. VAN DIJK 14 Juli 1927 bij Vogelenzang zullen vermoedelijk wel verwilderde tuinplanten geweest zijn.

3. *Atriplex hortensis* L. f. *typicum* BECK, die geheel groen is en f. *ruberrima* HORT. die geheel bloedrood is verzamelde ik 22 Juli 1929 op de vuilnisbelt te Dordrecht. De laatstgenoemde behoort tevens tot f. *denticulatum* BECK, daar de onderste en middelste bladen duidelijk en overvloedig bochtig getand zijn.

4. *Atriplex Babingtoni* WOODS wordt in Prod. Fl. Bat. III (1904) p. 1468 alleen opgegeven voor Texel, Ameland en Ouddorp (1894). Sedert werd zoover mij bekend is, de plant in ons land niet meer waargenomen. Op de excursie der Ned. Bot. Ver. in 1926 op Schiermonnikoog werd een

plant gevonden, die ten dele in Herb. JANSEN en WACHTER, ten dele in mijn herb. is opgenomen en tot deze soort blijkt te behoren. Daar zij in het verslag van genoemde excursie niet is opgenomen, vermeld ik ze hier. Bovendien werd zij vrij talrijk, maar in kleine exemplaren door v. SOEST en KRUSEMAN Sept. 1928 verzameld op Wieringen.

5. *Fumaria parviflora* LINK, die voor ons land alleen opgegeven wordt voor Apeldoorn leg. Mej. J. RAM en Mej. L. ZERNIKE 1907, vond ik 29 Juni 1929 te Wormerveer bij een meelfabriek, vermoedelijk aangevoerd uit Algiers.

6. *Bupleurum lancifolium* HORNEM., die tot nog toe alleen door KOK ANKERSMIT te Apeldoorn in 1877 gevonden was in een weiland, dat bemest was met Sumacafval uit Palermo, verzamelde ik 15 Aug. 1929 op het zelfde terrein te WORMERVEER, waar zij eveneens vermoedelijk uit Algiers met graan is aangevoerd.

7. *Medicago italica* (MILL.) STEUD. Van deze soort, die ik reeds in 1926 in een exemplaar te Wormerveer verzamelde (Zie Kr. Arch. 1927 (1928) p. 145) vond ik op hetzelfde terrein 15 Aug. 1929 rijker materiaal, dat tot twee verschillende vormen behoorde. De eerste vorm is:

var. *helix* (WILD.) URB. Vrucht met $1\frac{1}{2}$ —4 windingen. Hiervan de

s. var. *aculeata* URB. Vrucht met stekels. Hiertoe behoort ook het ex. van 1926. Dit had evenwel links gewonden vruchten, zoodat het tot f. *astroites* (BERT.) NYMAN = f. *dextrorsa* URB. gerekend moet worden, terwijl de exemplaren dezer var. van 1929 rechts gewonden vruchten bezitten en dus tot f. *sinistrorsa* URB. behoren.

De overige planten zijn:

var. *tornata* (WILLD.) URB. Vrucht met 4—8 windingen.

s. var. *muricata* URB. Vrucht met stekels; en daar zij rechts gewonden vruchten bezitten, behoren zij tot f. *sinistrorsa* URB. Alle drie de bij ons waargenomen vormen zijn waarschijnlijk uit Algiers aangevoerd.

8. *Lysimachia clethroides* DUBY = *L. Ephemerum* THUNB. (non L.). De beschrijving van deze soort luidt bij ENGLER: Pflanzennr. Primulaceae PAX et KNUTH. p. 290 (1905) „Planta puberula vel glabrescens. Caulis erectus subsimplex. Folia ovata basi et apice attenuata vix subsinuatata, sparsim pilosa, sicca margine revoluta acuta. Flores spicati, bracteolati, bractee lineari subulatae acutae. Pedicelli sub fructu bracteis 1—2-plo longiores, sub flore bracteis minores. Calycis campanulati profunde partiti laciniae ovatae, acutiusculae, margine membranaceae; corollae albae, tubes $1\frac{1}{2}$ mm longus; lobi obovati, obtusi vel retusi; staminiae basi loborum affixa, lobis minora, antherae pro speciae magnae apice acutae, stylus clavatus.” De plant hoort tuis in China, Mandschoerije, Korea en Japan. Zij is bij ons in Aug. 1928 door JANSEN en WACHTER verzameld te Loenen op de Veluwe bij Apeldoorn, op 'n stukje heigronnd bij de papierfabriek op afval. Volgens HEGI l.c. V. 3. p. 1851. „...wird besonders empfohlen als Zierpflanze, da sie mit ihren langdauernden, weissen Blütensträussen einen schönen Hochsommerschmuck von Rabatten und Parks bildet.” Of wij hier met een verwilderde tuinplant, dan wel met direkte aanvoer, dus met een echte adventiefplant te maken hebben, zal wel moeilijk uit te maken zijn.

9. *Cuscuta australis* R. BR. var. *Cesatiana* (BERTOL.) FIORI et PAOLETTI werd verzameld door JOH. JANSEN October 1929 bij het klooster van de paters Passionisten te Mook, waar zij woekerde op zaaibloemen (*Petunia*, *Reseda*, *Antirrhinum*). Op het eerste gezicht deed de plant denken aan *Cuscuta Gronovii* WILLD. maar zij verschilt daarvan door teerder uiterlik en bij nader onderzoek door vorm en stand van de bloemkroonslippen, betrekkelijke lengte van bloemkroon en keelschubben, lengte der meeldraden en vorm der helmknoppen. (Planten, die ik van WACHTER ontving, afkomstig uit de centrale schooltuin te Rotterdam Okt. 1929 en daar spontaan opgetreden en woekierend op herfstasters,

behoren tot *Cuscuta Gronovii*). De beschrijving van de nieuwe soort luidt bij HEGI Ill. Fl. v. M. Eur. Band V. 3 p. 2105. „Stengel fadenförmig, ästig, gelb bis orangefarben. Blüten in 5 bis 8-blütigen lockerkugeligen Blütenständen, auf kurzen, dicken Stielen oder sitzend, duftend, klein. Kelch halb so lang wie die Krone, mit kurz kegelter Röhre und stumpfen, zuletzt zurückgeschlagenen Abschnitten. Krone glockig, tief (bis gegen die Mitte) eingeschnitten 4-bis 8-spaltig, mit eiförmig- 3-eckigen, stumpfen Zipfeln, halb zurückgebogen. Griffel 2 ungleich lang, kopfig, gegen Schluss der Blütezeit pfriemlich, aus der Blüte hervortretend. Kapsel kugelig abgeplattet, gross, 2- bis 3-mal so lang als die Krone, geschlossen bleibend oder unregelmässig (nie nur am Grunde) aufreissend. — VI bis IX.” De soort hoort tuis in het middellandse zeegebied en warm en tropies Azie, Afrika en Amerika. HEGI beschrijft twee rassen, waarvan „2. var. *cesatiana* (Bertol. pr. sp.) FIORI et PAOLETTI = *C. Polygonorum* CESATI. Blüten 5-teilig, drüsenlos, weisslich. Kronabschnitte schmal, länger als die Röhre; Kronschuppen meist die Röhre überragend, tief geschlitzt, 2-teilig. Samen glatt.” Deze vorm die in Noord-Italië op *Polygonum*-soorten woekert, is eens in Duitsland en enkele malen in Oostenrijk en italiaans Zwitserland waargenomen.

10 *Cerinth major* L. onderscheidt zich van de vaker bij ons adventief waargenomen *C. minor* L. door de grotere bloemen, meeldraden die evenlang zijn als de helmknoppen, (bij *C. minor* $\pm \frac{1}{4}$ van die lengte) en de duidelijk gewimperde bladrand. De beschrijving bij HEGI l. c. V. 3. p. 2187 luidt: „Einjährig ± 20 —50 cm hoch. Untere Laubblätter verkehrt-eiförmig-spatelförmig, am Grunde stielartig verschmälert, gestutzt oder ausgerandet, die oberen eilänglich, stumpf, herzförmig-stengelumfassend. Die Höcker namentlich am Rand der untern Laubblätter oft noch kurze Borsten tragend. Krone bis 3 cm lang, am Grunde gelblich, von der Anheftungsstelle der Staubblätter an violett, nach den

Zipfeln zu rot, oft ganz blassgelb oder ganz schmutzig violett. Staubfäden so lang wie die Staubbeutel VI. VII." De plant komt vooral in 't westelik mediterraan gebied voor. Elders als sierplant of adventief. Bij ons werd zij door H. G. C. KREIKEN 26 Aug. 1929 te Rotterdam gevonden als adventief in de Kralinger hout (herb. JANSEN en WACHTER).

11. *Petunia hybrida* HORT. verzamelden JANSEN en WACHTER 5 Aug. 1924 te Zandvoort op de vuilnisbelt en vermoedelik als verwilderde tuinplant. Deze algemeen bekende eenjarige zaaibloem onderscheidt zich voornamelik van de adventieve *P. violacea* LINDL. door grotere bloemen en forser bouw van de plant.

12. *Calceolaria scabiosifolia* SIMS. Aan de reeds bekende vindplaatsen van deze verwilderende sierplant kan toegevoegd worden: Haarlem, waar zij in 1926 door J. STORM verzameld werd.

13. *Mentha spicata* L. = *M. spicata* var. *viridis* L. = *M. viridis* L. wordt in HEGI l.c. V. 4. p. 2351 weer onder deze oudste naam van LINNAEUS gebracht, vermeldende, dat de plant vermoedelik door J. BAUHIN het eerst zoo genoemd werd. Om dezelfde reden wordt ook de naam *M. longifolia* L. = *M. spicata* var. *longifolia* L. = *M. silvestris* L. = *M. candicans* CRNTZ. = *M. viridis* var. *canescens* FRIES weer in ere hersteld. Ik kreeg een exemplaar van de eerstgenoemde soort in handen, verzameld 21 Aug. 1926 te Aerdenhout door W. v. DIJK. Volgens HEGI l.c. is de soort „Wild vielleicht nur in Frankreich, Oberitalien und Dalmatien." Elders, en zo ook bij ons, wel als verwilderd te beschouwen.

14. *Stachys dordracensis* nom. nov. = *St. alpinus* × *lanatus*. „Angeblich bei Pompables in der Waadt unter den Eltern" is het enige, wat HEGI l.c. p. 2434 er van zegt. In 1925 bracht ik in m'n tuin te Dordrecht een plant over van *Stachys alpinus* L. uit de belgiese Ardennen. In volgende

jaren vermeerderde zij zich sterk door spontane uitzaaiing, in het najaar van 1928 vond ik onder de kiemplanten twee afwijkende rozetten, met smallere en sterker zilverachtig behaarde bladen. In 1929 ontwikkelden zij zich tot flinke rozetten, waarvan één bloeide. Blijkbaar was het een bastaard van *St. alpinus* met een sterker behaarde soort, en daar bij mijn buurman het bekende randplantje *Stachys lanatus* stond, lag het vermoeden voor de hand, dat we met bovenstaande combinatie te doen zouden hebben. Dit werd dan ook door de kenmerken bevestigd. Deze zijn in alle opzichten volkomen intermediair tussen die der stamouders. Zoo de bladvorm, de beharing en daardoor kleur van de gehele plant. Speciaal het indument van de kelktanden, waar zich tussen de wollig-zijde achtige haren ook klierharen bevinden, zoals dit bij *St. alpinus* het geval is, maar minder in aantal, lijkt mij een scherp kenmerk. Het hybridair karakter blijkt verder uit de bijna totale steriliteit.

15. *Scutellaria Columnae* ALL. var. *Gussoni* TEN. kreeg ik in handen, verzameld door N. S. ROORDA v. EYSINGA in 1925 op de authentieke vindplaats bij Bloemendaal, waar zij zich dus sedert 1882 heeft gehandhaafd.

16. *Galinsoga parviflora* CAVAN. Hoewel deze soort in haar vaderland Zuid-Amerika zeer vormenrijk schijnt te zijn, is dit met de in Europa aangevoerde en daar, ook bij ons, zich sterk uitbreidende plant niet het geval. Alle exemplaren, die ik tot nog toe zag, behoren tot de var. *genuina* THELL. „Kopfstiele und Hülle drüsenlos oder mit sehr zerstreuten Stieldrüsen besetzt. Strahlblüten weiss. Die in Europa, überhaupt in der alten Welt, verbreitete Form” (HEGI l.c. VI. 1. pag. 525) en wel tot *f. subeglandulosa* THELL. „Pflanze ganz drüsenlos oder Kopfstiele und Hülle nur mit ganz vereinzelt Stieldrüsen besetzt. (In Deutschland die vorherrschende Form.) Hiertoe behoort ook het ex. van Zandvoort Aug. 1924 leg. JANSSEN en WACHTER. Anders is het evenwel met exemplaren door hen in Aug. 1929 bij

Doorn verzameld; die behoren tot f. *parceglandulosa* THELL. „Kopfstiele und Hülle mit zerstreuten, oft zwischen den einfachen Haaren versteckten Stieldrusen versehen (Südliches Europa, aber auch bei Stuttgart, Freiburg i. Br., Markelfingen am Untersee). Beides sind klimatisch oder ökologisch bedingte, oft nur individuelle Anpassungsformen.“ HEGI l.c. Intussen zijn al de exemplaren van Doorn zo duidelijk sterker met klieren voorzien dan alle andere, die ik tot nog toe zag, dat zij niet meer tot *subeglandulosa* gerekend kunnen worden.

17. „Gehört zweifellos zu *Artemisia maritima* L. s. lat. s.sp. *salina* WILLD und dürfte wohl der var. *patens* NEILR. entsprechen“ aldus schreef Prof. H. GAMS 20 IX '29 bij een plant, die ik 9 Oct. 1927 te Wormerveer bij een olie- en meelfabriek verzameld had. Zorgvuldige determinatie leidde mij steeds tot *A. maritima*. Daar de plant evenwel in zoveel opzichten van onze gewone *A. maritima* verschilde (zij is niet wit viltig, veel minder compact van bouw, heeft een veel latere bloeitijd en een frisse citroengeur, die aan *A. annua* doet denken) twijfelde ik steeds aan de determinatie en dacht, dat het misschien *A. Herba Alba* ASSO of *A. pontica* L. zou kunnen zijn. Vergelijking met materiaal in 's Rijks Herbarium toonde evenwel de onhoudbaarheid van elk dezer opvattingen. Ik besloot daarom de plant aan de bewerker van *Artemisia* in HEGI's Flora op te zenden, met het bovenstaande resultaat. De naam *salina* schijnt misleidend, daar op het terrein, waar ik de plant vond, geen sprake van zout is, evenmin als in m'n tuin te Dordrecht, waar ik haar overbracht en waar zij in 1928 en 1929 heel goed gebloeid heeft. Onze indigene *A. maritima* schijnt daarentegen zeer streng aan zout gebonden te zijn, zij komt altijd voor op plaatsen die binnen het bereik van het zeewater liggen. Ik nam intussen de gelegenheid waar om ook enkele takken van onze inlandse *A. maritima* op te zenden, die door Dr. DE LEEUW en mij tussen Medemblik

en Andijk verzameld waren. De determinaties luiden: *A. maritima* L. s. str. var. *typica* LANGE en var. *subgallica* ROUY. De eerste is de vorm met hangende bloemhoofdjes, onverschillig hoe de stand van de takken aan de stengel is; de tweede is de vorm met rechtop staande hoofdjes. Van deze laatste geeft GAMS in HEGI l.c. VI. 2 pag. 662 als synoniem: var. *Gallica* LANGE non *A. Gallica* WILLD. met als noot: „Die subsp. *Gallica* (WILLD) BRIQUET et CAV. (= *A. palmata* LAP. non LAM. var. *Candolleana* BESSER) ist auf die westmediterranen und atlantischen Küsten bis Westfrankreich beschränkt.” Op grond hiervan lijkt het gewenst onze nederlandse flora's op dit punt te wijzigen, voor zover zij in navolging van de Prodomus Florae Batavae van VAN DEN BOSCH p. 119 (1850) voor ons land *A. maritima* indelen in *a. maritima*, *b. gallica* en *c. salina*. Interessant is in dit verband de opmerking van VUYCK in Prodr. ed. altera II. p. 865 (1902). „De var. *salina* schijnt mij zeer onzeker. Trouwens alle drie deze variëteiten zijn zeer lastig van elkaar te scheiden, doch meer dan variëteiten zijn het zeker niet. Het zou mij niet verwonderen wanneer de *A. gallica* WILLD. een geheel andere plant was, ook de verspreiding wijst daarop (cfr. GRENIER et GODRON).”

18. *Anacyclus dissimilis* POMEL. Van deze soort, die ik sedert 1922 geregeld op hetzelfde aanvoerterrein te Wormerveer ontmoet, is door JANSSEN en WACHTER Aug. 1926 op een nieuwe vindplaats verzameld n.l. te Rotterdam.

Dordrecht, Jan. 1930.